

Anthropocentrism and speciesism regarding animals other than human animals in contemporary criminology. Analysing the concept 'animal abuse' in criminological science and in Belgian legislation regarding the protection and welfare of animals*

Samenvatting

Het proefschrift poneert de stelling dat de criminologische wetenschap niet voorbij kan gaan aan de studie van bepaalde relaties tussen mensen en andere dieren en dat wanneer dergelijke onderzoeksthema's het criminologische domein betreffen, dit vanuit een niet-speciesistische invalshoek moet gebeuren. Het proefschrift is aldus onderverdeeld in drie delen.

Vanuit de vaststelling dat onderzoek omtrent relaties tussen mensen en andere dieren ontbreekt of weinig aanwezig is op de criminologische onderzoeksagenda, en dat in de weinige gevallen wanneer dit thema toch aandacht krijgt dit hoofdzakelijk gebeurt vanuit een speciesistische of normatief-antropocentrische invalshoek, wordt een argumentatie opgebouwd voor een niet-speciesistisch perspectief in de criminologiebeoefening. Ten eerste wordt aangetoond dat relaties tussen mensen en andere dieren op diverse domeinen in het maatschappelijk, economisch, cultureel en politiek leven een belangrijke rol spelen. Mensen worden op een veelheid van terreinen direct of indirect geconfronteerd met de aanwezigheid van andere dieren in de maatschappij: gezelschapsdieren, dieren als voedsel, wilde dieren, dieren als objecten van experimenteel onderzoek, als kleding ... Hieruit vloeit voort dat de sociale wetenschappen, en meer in het bijzonder de criminologie, niet kunnen voorbijgaan aan de studie van deze relaties en dat het begrip maatschappij niet kan beperkt worden tot intermenselijke relaties maar ook relaties tussen mensen en andere dieren behelst (hoofdstuk I). Ten tweede wordt in moraalfilosofische literatuur vanuit diverse stromingen een pleidooi gehouden om (bepaalde) dieren op te nemen in de cirkel van morele consideratie, en hen niet langer een pure 'object'-status toe te kennen (utilitarisme, rechtentheorie, ecofeminisme). Speciesisme wordt daarbij ingevuld als een vooroordeel of vooringenomen attitude waarbij de belangen van de eigen soort ongelegitimeerd boven de belangen van de leden van andere diersoorten worden geplaatst, in dit kader beperkt tot voelende/gevoelige ('sentient') dieren andere dan menselijke dieren. Het niet-speciesisme betekent dus niet de gelijke behandeling van die dieren, noch dat die dieren 'gelijk' gesteld worden aan mensen, maar wel dat hun pijn en lijden niet mag genegeerd worden alleen maar op basis van het feit dat ze 'geen mensen' zijn (hoofdstuk II). Ten derde wordt de argumentatie gestoeld op bepaalde perspectieven binnen de kritische criminolo-

---

* Proefschrift neergelegd tot het behalen van graad van doctor in de criminologische wetenschappen. Promovendus: GEERTRUI CAZAUX; Promotor: Prof. dr. KOEN RAES; Vakgroep Grondslagen en Geschiedenis van het Recht; academiejaar 2001-2002 (verdediging: 8 mei 2002).

giebeoefening, waarin aandacht wordt geschonken aan labelling-, criminaliserings- en discriminatieprocessen. Een niet-speciesistisch perspectief binnen de criminologie behelst vooreerst dat bepaalde mens-dier-relaties (buiten traditioneel gecriminaliseerde verhoudingen) als legitiem onderzoeksdomein worden geïntroduceerd. In het bijzonder worden dan mens-dier-relaties, gestoeld op ongelegitimeerde discriminatoire verhoudingen, en waarbij nadeel berokkend wordt aan het welzijn van dieren als onderzoeksthema's geïntroduceerd. Bij de studie van deze thema's moet aandacht geschonken worden aan de specifieke machtsverhoudingen en discriminatieprocessen die deze relatie speciesistisch maken en dat de legitimatie voor dergelijk onderzoek het klassieke normatief antropocentrisme overstijgt. Voorst moet aandacht besteed worden aan het gebruik van niet-speciesistisch taalgebruik bij de toepassing van dit perspectief (hoofdstuk III). Dit laatste punt wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk IV, waarbij een overzicht wordt gepresenteerd van de manier waarop traditioneel taalgebruik doordrongen is van een speciesistische ideologie, b.v. het gebruik van 'dieren' (duidend op alle andere dieren dan mensen), 'niet-menselijke dieren', 'gezelschapsdieren', 'nutsdieren', 'vernietigen' of euthanasie. Door dergelijk taalgebruik worden andere dieren dan menselijke dieren gezien als objecten, als dingen, wat past in het legitimeringsproces om hen te misbruiken en uit te buiten. Bijgevolg worden alternatieven voor speciesistisch taalgebruik gepresenteerd en beargumenteerd, b.v. wat 'dieren' betreft werd voorgesteld om 'andere dieren dan menselijke dieren' te gebruiken, in afgekorte vorm doorheen het proefschrift als 'aothas' geschreven (*animals other than human animals*). In het laatste hoofdstuk van Deel I worden enkele onderzoeksdomeinen van een niet-speciesistisch perspectief in de criminologie aangekaart, zoals het gebruik van aothas bij criminaliteitspreventie en handhaving, identificatietechnieken (chips, tatoeëren, elektronische halsband ...) als manier om dieren te monitoren en controleren, 'misdadige dieren' en de metafoor van criminelen als 'beesten'. Het niet-speciesistisch perspectief vereist niet alleen dat de aandacht wordt gevestigd op het speciesistisch taalgebruik, maar ook dat precies de focus ligt op de plaats van dieren *op zich* in de relaties tussen mensen en andere dieren en de impact van die relaties op hun levens, waarbij ze dus niet slechts als een vehikel gezien worden, als een instrument of een verklaringsmodel (hoofdstuk V).

Het empirisch deel situeert zich op diverse vlakken. Het tweede deel behelst een zoektocht naar een definitie van dierenmishandeling die kan gebruikt worden in een niet-speciesistisch perspectief in de criminologie, waarbij een conceptuele analyse van het begrip 'dierenmishandeling' wordt gemaakt. In hoofdstuk VI worden eerst de definities die gehanteerd worden in bestaand criminologisch onderzoek geanalyseerd. Daaropvolgend werd de afbakening die gebruikt wordt in de Belgische dierenbeschermingswetgeving gereviewd (hoofdstuk VII). Uit de analyse van deze demarcaties blijkt dat verschillende selectiemechanismen een rol spelen bij het bepalen van wat wel of niet als dierenmishandeling wordt geconceptualiseerd (de diersoort, de justificatie, de sociale positie van de dader, de manier waarop de handeling gesteld wordt of de plaats van de praktijk). Een niet-speciesistisch perspectief poogt deze selectiemechanismen te overstijgen, en bijgevolg werd volgend voorstel voor de afbakening van dierenmishandeling naar voren geschoven:

Aotha abuse is any human act that contributes to the pain, death or suffering of an aotha, or that otherwise threatens his or her welfare. Aotha abuse can be physical and/or psychological and/or emotional. It can pertain to acts of commission (active abuse) or acts of omission (passive abuse or neglect). Aotha abuse can be direct or indirect, intentional or unintentional.

In deze definitie staat het dierenwelzijn centraal en wordt gepoogd om een cultureel selectieve invulling van wat wel of niet 'sociaal aanvaardbaar' is te overstijgen, onafhankelijk van het feit of het dier als een gezelschapsdier, een nutsdier, een proefdier of een wild dier wordt gelabeld. Het beslaat dus zowel geïndividualiseerde, herhaalde of geïnstitutionaliseerde vormen van mishandeling (hoofdstuk VIII).

In het volgende hoofdstuk (IX) wordt een literatuurstudie gepresenteerd van de 'cruelty link'-hypothese (verband tussen kinder-, vrouwen- en dierenmishandeling in familiaal verband) en onderzocht in welke mate dit kan gekaderd worden in een niet-speciesistisch criminologisch perspectief en hoe dit dan in te vullen. Om het antropocentrisme dat vervat zit in bestaand onderzoek naar de 'cruelty link' te overstijgen, en met het gebruik van de niet-speciesistische definitie van dierenmishandeling gepresenteerd in het vorige hoofdstuk, moet bijvoorbeeld tevens onderzocht worden of deze link ook opgaat voor daders van geïnstitutionaliseerde of legale vormen van dierenmishandeling.

Ter afsluiting van dit tweede deel (hoofdstuk X) wordt een specifieke casus behandeld, namelijk de behandeling van dieren (en de bijbehorende massaslachtingen) in de recente crisissen in de veeteelt (BSE-, mond -en klauwzeer-, dioxine- en varkenspestcrisis) en wordt onderzocht of deze behandeling kan geconceptualiseerd worden als een specifieke vorm van mishandeling van aothas, namelijk genocide.

Het derde en laatste deel presenteert de resultaten van twee empirische onderzoeken vanuit een niet-speciesistisch perspectief in de criminologie. In hoofdstuk XI wordt een onderzoek gevoerd naar het gebruik van dieren als therapie bij delinquenten in de gevangenis (Animal Assisted Therapy of Animal Assisted Activities). Behalve een literatuurstudie van buitenlandse projecten, wordt de situatie in alle Belgische gevangenis in kaart gebracht omtrent de aanwezigheid van dieren in de cel van gedetineerden (b.v. parkiet, goudvissen), de aanwezigheid van gemeenschappelijke dieren in de gevangenis (b.v. zwervkat), of dieren al dan niet zijn toegelaten tijdens het bezoek aan de gevangenis, en of er specifieke projecten zijn waarbij dieren worden ingeschakeld. In het laatste hoofdstuk (XII) worden de resultaten van een analyse van de 194 processen-verbaal opgemaakt door de vroegere gemeentepolitie te Gent (periode 1995-1999), in het kader van de Dierenwelzijnswet van 14 augustus 1986, gepresenteerd.

Geertrui CAZAUX